

Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve internet oyun oynama bozukluğu: Şimdiye kadar bildiklerimiz - sistematik bir derleme

Giriş

Dijital oyun teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve internet erişiminin artması, bireylerin oyun alışkanlıklarını dijital ortamlara taşıyarak davranışsal bağımlılık riskini artırmıştır. Bu durum, özellikle çocuk ve ergenlerin gelişmelerini olumsuz etkileyen internet oyun oynama bozukluğunu küresel bir halk sağlığı sorunu haline getirmiştir. Alanyazında bu bozukluğun, dürtüsellik ve dikkatsizlik ile karakterize dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ile yüksek düzeyde eş tanı gösterdiği ve ortak psikopatolojik özellikleri paylaştığı belirtilmektedir. Ancak, iki bozukluk arasındaki ilişkinin nörobiyolojik ve psikososyal boyutlarını bütüncül sunan güncel değerlendirmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmanın amacı, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ile internet oyun oynama bozukluğu arasındaki ilişkiyi inceleyen vaka-kontrol ve deneysel çalışmaları sistematik olarak gözden geçirmektir.

Araştırma Tasarımı ve Yöntemler

Araştırma, sistematik derleme tasarımıyla yürütülmüştür. İnceleme kapsamında PubMed, ScienceDirect, Scopus ve Web of Science veri tabanları taranarak belirlenen kriterlere uygun makalelere ulaşılmıştır. Çalışmaya çocuk, ergen ve yetişkin yaş gruplarını içeren, her iki bozukluğu birlikte ele alan vaka-kontrol ve yarı deneysel tasarımlı çalışmalar dahil edilmiş; diğer dijital bağımlılıkları inceleyen araştırmalar dışarıda bırakılmıştır. Belirlenen kriterleri karşılayan çalışmalar, iki araştırmacı tarafından bağımsız olarak RAYYAN platformu üzerinden taranmış ve yöntemsel kaliteleri Newcastle-Ottawa Kalite Değerlendirme Ölçeği kullanılarak değerlendirilmiştir. Dahil edilen çalışmalarda dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanı ve şiddeti için çeşitli klinik görüşme ve derecelendirme ölçekleri kullanılırken, internet oyun oynama bozukluğu değerlendirmelerinde internet bağımlılığı ölçekleri ve tanısallık görüşmelerden yararlanılmıştır. Verilerin analizi nitel sentez yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Sistematik derlemeden elde edilen bulgular, psikososyal, davranışsal ve nörobiyolojik boyutlarda iki bozukluk arasında güçlü ve çift yönlü bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu tanısı alan bireylerin sağlıklı akranlarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek internet oyun oynama bozukluğu sıklığı ve şiddeti sergilediği belirlenmiştir. Benzer şekilde, internet oyun oynama bozukluğu olan bireylerde de dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu belirtilerinin daha yaygın ve şiddetli olduğu saptanmıştır. Psikososyal açıdan dürtüsellik, düşmanca tutumlar, akran reddi, uyku bozuklukları, geç uyku kronotipi ve yetersiz sosyal uyum gibi faktörlerin bu birlikteliğin şiddetini artırdığı görülmüştür. Ayrıca, ebeveynlik tarzlarının ve düşük aile içi desteğin oyun bağımlılığı gelişimini tetiklediği belirlenmiştir. Beyin görüntüleme çalışmalarından elde edilen bulgular ise her iki bozukluğun prefrontal ve temporal bölgelerde yapısal ve işlevsel değişimlerle ilişkili olduğunu, özellikle gri madde hacminde ve işlevsel bağlantısalılıkta farklılıklar bulunduğunu ortaya koymuştur. Son olarak, tedavi odaklı müdahalelerde eş tanı bireylerin tedaviye yanıt verme oranlarının daha düşük olduğu ve nüks olasılıklarının yüksek olduğu saptanmıştır.

Sonuç

Bu sistematik derlemenin sonucunda, dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ile internet oyun oynama bozukluğu arasında çok boyutlu, güçlü ve karşılıklı bir etkileşim olduğu sonucuna varılmıştır. Yazarlar, bu durumun temelinde yatan mekanizmaları dürtüsellik, ödül işleme anomalileri ve yürütücü işlev bozuklukları gibi ortak nörobilişsel ve davranışsal duyarlılıkların bir araya gelmesiyle açıklamaktadır. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, uzmanların dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan çocuk ve ergenlerde internet oyun oynama bozukluğu riskini, oyun bağımlılığı olan bireylerde ise dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu varlığını sistematik olarak taramaları önerilmektedir. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarının dijital oyun alışkanlıklarında duygusal açıdan destekleyici ve özerkliği teşvik edici bir rol üstlenmelerinin koruyucu bir işlev göreceği vurgulanmaktadır. Gelecekteki araştırmaların boylamsal tasarımlarla ve farklı kültürel bağlamlarda yürütülmesi bu etkileşimin karşılıklı seyrini anlamada yararlı olacaktır. Bu çalışma, iki bozukluğun nörobiyolojik ve çevresel arka planını birleştirerek ruh sağlığı uzmanlarının ve klinisyenlerin daha kapsamlı, bütüncül ve etkili müdahale programları geliştirmelerine önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu, internet oyun oynama bozukluğu, komorbidite, sistematik derleme